

Christoph Carl Jan Schade, *Landschaftsarchäologie — Eine inhaltliche Begriffbestimmung*, [w:] *Studien zur Siedlungsarchäologie II, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*, t. 60, Bonn 2000, s. 135–225, liczne ryciny w tekście.

W ramach serii „*Studien zur Siedlungsarchäologie*” publikowane są niewielkie, lecz istotne prace powstałe na Uniwersytecie Goethego we Frankfurcie nad Menem. Recenzowana pozycja nie prezentuje wyników żadnych nowych badań, poświęcona jest natomiast w całości teoretycznym problemom archeologii osadniczej i archeologii przestrzeni. Celem jej jest bowiem porównanie niemieckiej *Siedlungsarchäologie* i angloamerykańskiej *Landscape archaeology* i zarazem zdefiniowanie tej ostatniej, ukazanie zarówno jej założeń metodycznych jak i sposobów praktycznej realizacji.

Praca składa się z 10 rozdziałów, podsumowania (tylko w języku niemieckim) i niezwykle bogatej bibliografii.

Po krótkim wprowadzeniu (rozdział 1), w rozdziale drugim przedstawione zostały niemieckie tradycje studiów nad osadnictwem od pierwszych prac H. Jahnkuhna, w których zdefiniowano pojęcie *Siedlungsarchäologie*, poprzez liczne szerokopłaszczyznowe i liniowe badania ratownicze m.in. na Aldenhovener Platte. Zdaniem Autora wykopaliska są niezbędnym (często wręcz jedynym) składnikiem projektów *Siedlungsarchäologie*, wszystkie inne prace (prospekcja, badania specjalistyczne) służą jedynie lepszemu ich przygotowaniu lub uzupełnieniu. To właśnie odróżnia ją od *Landschaftsarchäologie*, w której działania takie podejmowane są często zamiast badań wykopaliskowych. Celem ich jest pełne rozpoznanie struktur osadniczych — nie tylko samych osad, lecz wszelkich miejsc ludzkiej aktywności i ich wpływu na krajobraz. Wynika to z założenia, że na terenach dogodnych do osadnictwa nie było obszarów nie wykorzystanych i tym samym zmienionych w jakichś sposób przez człowieka. *Landschaftsarchäologie* zajmuje się zatem krajobrazem kulturowym, co wykazano w rozdziale trzecim. W czwartym zaprezentowano samą definicję krajobrazu naturalnego i kulturowego oraz poświęconych im badań geoarcheologicznych czy też paleobotanicznych.

W kolejnych dwóch rozdziałach (5 i 6) Autor przedstawił źródła angloamerykańskiej *landscape archaeology*, które wiążą się z globalnym, interdyscyplinarnym zainteresowaniem relacją „człowiek-środowisko” i zbliżeniem nauk przyrodniczych i humanistycznych. Archeologiczne badania nad pradziejowym krajobrazem kulturowym czerpią szczególnie wiele z geografii, zwłaszcza historycznej, choć odmienne źródła dla obu dyscyplin wymagają zastosowania innych metod. Część poświęconą definicjom zamyka krótkie omówienie dotychczasowego, nie zawsze zresztą uzasadnionego zastosowania terminu *Landschaftsarchäologie* w Niemczech (rozdział 7).

W kolejnym rozdziale (8) Autor przeszedł do prezentacji praktycznych metod interdyscyplinarnych badań krajobrazu kulturowego. Odwołał się on przy tym do bogatej tradycji angloamerykańskiej *survey and field archaeology*. Przedstawił on wszystkie dostępne możliwości, podkreślając przy tym, że ich dobór zależy zawsze od konkretnego projektu. Przykłady takich projektów i odpowiednich do nich metod zaprezentowane zostały w rozdziałach 9 i 10. Złożoność tych badań wynika z wielostopniowości samego ich przedmiotu — od pojedynczej osady i terenu przez nią użytkowanego do mikro-, mezo- i makroregionu.

Recenzowana praca odwołuje się często do niemieckich realiów, jest ona adresowana do czytelnika z Niemiec, któremu przybliżyć ma problematykę badań nad krajobrazem kulturowym. Mimo to uważną jej lekturę polecić można także archeologom z Polski, gdzie mimo długiej tradycji studiów osadniczych (np. Kadrow, Machnik 2001) brak jest tego typu teoretycznych pozycji podręcznikowych. Warto wspomnieć na koniec, że Autor swoje przygotowanie teoretyczne wykorzystuje obecnie w praktyce realizując różne projekty badawcze dotyczące osadnictwa wczesnoneolitycznego w Hesji (Schade 2001, 2002, 2003).

Joanna Pyzel
Instytut Archeologii i Etnologii PAN,
Oddział w Poznaniu

BIBLIOGRAFIA

Kadrow Sławomir, Machnik Jan

- 2001 *Badania nad osadnictwem neolitycznym i wczesnobrązowym na obszarach lessowych Małopolski*, [w:] J. K. Kozłowski, E. Neustupny (red.) *Archeologia przestrzeni. Metody i wyniki badań struktur osadniczych w dorzeczach górnej Łaby i Wisły*, Kraków, s. 111–125.

Schade Christoph

- 2001 *Landschaftsarchäologie in der Mörlener Bucht: Zentralität und Rohstoffvorkommen — Ein bandkeramischer Zentralort mit Nebensiedlungen in der Ge-*

- markung von Butzbach-Fauerbach v.d.H., „Berichte der Kommission für Archäologische Landesforschung in Hessen” 6: 2000/2001, s. 9–30
- 2002 *Besiedlungsgeschichte der Bandkeramik in der Mörlener Bucht/Wetterau (BBM). Zentralität und Peripherie, Haupt- und Nebenorte, Siedlungsverbände*, „Archäologisches Nachrichtenblatt” 7, s. 325–330.
- 2003 *Besiedlungsgeschichte der Bandkeramik in der Mörlener Bucht/Wetterau (BBM). Zentralität und Peripherie, Haupt- und Nebenorte, Siedlungsverbände*, Bonn.

W tym celu należy przede wszystkim zwrócić uwagę na to, że w tym czasie, kiedy w Europie Zachodniej panowała idea „wielkiego człowieka”, w Polsce, a zwłaszcza w Krakowie, panowała idea „wielkiego miasta”. W tym czasie, kiedy w Europie Zachodniej panowała idea „wielkiego człowieka”, w Polsce, a zwłaszcza w Krakowie, panowała idea „wielkiego miasta”. W tym czasie, kiedy w Europie Zachodniej panowała idea „wielkiego człowieka”, w Polsce, a zwłaszcza w Krakowie, panowała idea „wielkiego miasta”.

W tym celu należy przede wszystkim zwrócić uwagę na to, że w tym czasie, kiedy w Europie Zachodniej panowała idea „wielkiego człowieka”, w Polsce, a zwłaszcza w Krakowie, panowała idea „wielkiego miasta”. W tym czasie, kiedy w Europie Zachodniej panowała idea „wielkiego człowieka”, w Polsce, a zwłaszcza w Krakowie, panowała idea „wielkiego miasta”.

W tym celu należy przede wszystkim zwrócić uwagę na to, że w tym czasie, kiedy w Europie Zachodniej panowała idea „wielkiego człowieka”, w Polsce, a zwłaszcza w Krakowie, panowała idea „wielkiego miasta”. W tym czasie, kiedy w Europie Zachodniej panowała idea „wielkiego człowieka”, w Polsce, a zwłaszcza w Krakowie, panowała idea „wielkiego miasta”.

BIBLIOGRAFIA

Królikowski, J. (1998). *Wielki człowiek i wielkie miasto*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

...